

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Бондаренко Т.С.

учитель зарубіжної літератури,

Комунальний заклад

«Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів № 19

Полтавської міської ради Полтавської області»

АСОЦІАТИВНИЙ ЕТЮД ЯК КРОК ДО ПОЛПШЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Одним з провідних завдань не лише вчителя-словесника, а й усіх викладачів-предметників, є формування творчої натури учня шляхом залучення його до виконання різного типу завдань, спрямованих на вироблення вищезазначеної компетентності. Це завдання є одним із провідних серед поставлених перед середньою загальноосвітньою школою у зв'язку з модернізацією змісту освіти. У «Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа)» наголошено на потребі розвитку учня «як життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях» та вказано на значущість вироблення умінь практичного і творчого застосування набутих знань школярами [2, с. 6].

Безперечно, найбільша вага в цьому плані приділяється філологічному спрямуванню – урокам української мови, української та зарубіжної літератури. Сучасна методологія виробила цілу низку завдань творчого характеру, покликаних розвивати креативність, неординарність, образне мислення та уяву школярів. Так, серед можливих видів контрольних робіт із розвитку мовлення знаходимо асоціативний етюд [3]. Проте, аналіз існуючої літератури показав, що вимог, правил до його написання немає. Більше того, важко навіть знайти тлумачення цього терміну.

Словник літературознавчих термінів подає наступні дефініції понять:

Етюд – невеликий за обсягом, переважно безсюжетний твір настроєвого характеру, в якому автор подає конкретну картину, фіксує момент, вихоплений з життя, відтворює внутрішній стан людини, нерідко на тлі співзвучного пейзажу [1].

Художня асоціація – зв'язок уявлень, коли одне з них у людській свідомості викликає низку інших, інколи ірраціональних (чистий – божественний), контрасту (добро – зло), суміжністю в часі (весна –

цвітіння) чи в просторі (поле – жито) і постає як наслідок естетичного освоєння дійсності [4].

З цього приходимо до висновку, що **асоціативний етюд** – невеликий за обсягом твір, основою якого є уявлення, викликане у людській свідомості на основі власного досвіду, вражень.

На практиці застосування подібного виду роботи має такий алгоритм:

1) учневі подається поняття (образ, риса вдачі, конкретний персонаж твору);

2) у школяра виникає певна асоціація (предметна, почуттєва – не має значення);

3) слово-асоціація і є основою учнівського твору, яке необхідно представити у вигляді власного сценарію.

Так, у сьомому класі на уроці зарубіжної літератури можна запропонувати написати асоціативний етюд до поняття «пурпурові вітрила». У даному випадку асоціацій може виникнути велика кількість, починаючи від загальнолюдських понять (кохання, вірність, мрія), імен героїв твору (Ассоль, Грей), до асоціативного ряду, пов'язаного з географічною локацією, (берег, море, острів), стихією (шторм, штиль) предметним зображенням (корабель, іграшка) і под. Учень відштовхується від першої асоціації, що виринула в думці, і створює свій твір. По суті, зв'язком між повістю Олександра Гріна та учнівською роботою буде так званий змістовий місток – поняття «пурпурові вітрила». У той же час учень не повинен переказати сюжет твору письменника. Він має створити власний. Рекомендуємо перед початком твору дати настанову класові: кожен з вас зараз стане сценаристом. Ви напишете власний фільм, під час прочитання якого учитель має відчувати усю картинку з паперу зорозво, слухово, а за вашої віртуозної майстерності, можливо, навіть на смак, нюх та дотик.

Рекомендуємо застосовувати подібні практики саме з сьомого класу, коли в учнів виформовуються навички літературознавчого аналізу. Не очікуйте, що асоціативний етюд вдасться дітям з першого разу. Це досить складний тип завдання, котрий потребує неабиякої сконцентрованості уваги та роботи уяви.

Пурпурові вітрила – реалістичний міф чи міфологічна реальність?

Палаюче червоне сонце. Величезні темні хмари. Шторм. Сміх потонулих дівчат. Корабель. Пурпурові вітрила. Сирени. Матроси не врятовуються, їх душі потраплять у пастку, коли почують дівчачий спів. Великі, мужні серця перестануть битись, коли русалочі губи з'єднаються з юначими. Випустять останній подих, коли стрибнуть з тонучого корабля та поженуться за прекрасними утопленицями. Чудове м'яке волосся русалок огортають хвилі, коли вони пливають углиб

моря. Скоро вони, сильні чоловіки, помруть без надії, без кохання. Чому серця сирен такі безжальні? Бо в них немає життя, воно покинуло сирен, коли остання сльоза впала через нероздільне кохання. А якщо русалка зможе покохати свою жертву? Вона віддасть усе, щоб врятувати моряка.

Фіалка протягла руку матросу, співаючи свою прекрасну пісню. У його очах вона побачила весь світ. Великі, сині, вони нагадували небо, такі чутливі. Серце дівчини забилося, руки стали теплі, живі, а на обличчі з'явився рум'янець. Вона продовжувала співати, а Джеймс плив за нею, так швидко, як тільки міг. Червоне сонце палало, корабель тонув, а сирени тихо сміялись. Тільки Фіалка намагалася врятувати матроса. Її голос перетворився на живий і Джеймс забарився, у його думках майнуло: «Хто ж вона?» Чудове створіння витягло хлопця на берег, а той, не вагаючись, поцілував дівчину. У той же момент хтось схопив матроса і потяг за собою. Люди з села кричали:

- Спалити нечесть!

- Ні, – протягнув Джеймс, і в той же час він знепритомнів.

Хлопчина вихворівся, але серце боліло. Він не розумів, чому вона врятувала його, дала шанс на життя, а він не міг захистити її. Сирену спалили. Серце не давало спокою. А море притихло. Сонце вже не палало.

(Козій Маргарита, 7-Б клас, Полтавська школа № 19)

Залучення такого типу завдань розвиває творчі навички, нестандартність мислення, орієнтує учня на пошук нових ідей, фактів, образів. оскільки в таких роботах школярі викладають власні думки, роздуми, враження чи укладають особисті уявні образи, етюди, замальовки, монологи тощо, які є асоціаціями на певний літературний образ, твір, уривок з нього.

Список використаних джерел:

1. Етюд : [Електронний ресурс] / Бібліотека української літератури – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnyk/printout.php?number=49>
2. Концепція загальної середньої освіти (12-ти річна школа) // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2000. – № 2. – С. 3-22.
3. Основні види контролю на уроках української літератури – Режим доступу : petruchenko.ucoz.ua/osnovni_vidi...urokakh...lit.docx
4. Художня асоціація : [Електронний ресурс] / Бібліотека української літератури. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnyk/printout.php?number=187>